

| **PRIKAZI / REVIEWS** |

O PERIFERNOME U KROATISTICI

***Periferno u hrvatskoj književnosti i kulturi / Peryferie w chorwackiej literaturze i kulturze.* ur. Krešimir Bagić, Miranda Levanat-Peričić i Leszek Małczak. Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Śląskiego, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Sveučilište u Zadru. Zagreb – Zadar – Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2021.**

ISBN: 978-83-226-4023-4

Zbornik *Periferno u hrvatskoj književnosti i kulturi* prvi je od dvaju svezaka radova s međunarodnoga kroatističkog skupa održanoga u povodu 25. godišnjice postojanja hrvatske filologije na Institutu za slavensku filologiju Šleskoga sveučilišta u Katowicama. Na skupu koji se održavao od 7. do 9. svibnja 2019. godine sudjelovalo je stotinjak stručnjaka iz deset zemalja od kojih je samo iz Hrvatske sudjelovalo niz institucija – uz nemali broj predstavnika osječke, riječke, splitske, zadarske i zagrebačke kroatistike, bili su tu i predstavnici Instituta za etnologiju i folkloristiku te Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža iz Zagreba.

Radovi okupljeni u ovome zborniku iz različitih perspektiva pokušavaju definirati perifernost postavljajući pitanja što su periferije kulture, odnosno što je u kulturi i književnosti periferno. Sudeći po priložima u zborniku, periferija se definira najčešće u opreci ili relaciji; prije svega u opreci prema centru, u opreci prema kanonu te u opreci prema standardu. Pritom relacija centar – periferija ima svoje stvarne (geografske) i simboličke koordinate; na stvarnoj kulturnoj karti relevantna je opreka političkoga središta kao središta kulture u odnosu prema regijama kao periferijama; na simboličkoj razini ta relacija ima svoje koordinate u opreci humanističkih i prirodnih znanosti, kao i svoje kanonske, tj. nekanonske / izvankanonske odrednice, u smislu perifernih književnih ili žanrovskih pojava, kao i nekih rubnih, umjetničkih fenomena.

Radovi u zborniku okupljeni su tako oko triju problemskih cjelina, raspoređenih u zasebna poglavlja: 1. *Periferija – teorija, poetika, politika*, 2. *Čitanje periferije* te 3. *Na periferiji kanona*.

Zbornik otvara rad Tvrtka Vukovića “Humanities at the Periphery. The Return to Philology and the Importance of Literary Studies” (Humanistika na periferiji. Povratak filologiji i važnost studija književnosti) koji govori o fenomenu potiskivanja humanističkih vrijednosti na periferiju pred prirodnim znanostima, a koji možemo pratiti na Zapadu u posljednjih nekoliko desetljeća. Vuković postavlja važno pitanje zašto tzv. “društva znanja” marginaliziraju humanističko znanje te predlaže misiju

koju bi humanističke znanosti danas trebale imati: očuvanje vještina, iskustava i znanja koje tzv. “društva znanja” smatraju nepotrebnima. Favoriziranje STEM znanja u osnovnim i srednjim školama, uz utjecaj digitalnih medija na mentalno i fizičko zdravlje mladih, otvara pitanje o važnosti čitanja i ulozu koju književnost ima u procesu osobnoga razvoja, postizanju više kvalitete života te učenju društvenih vještina ili razvoja moralne odgovornosti. Rad stoga zagovara važnost povratka filologiji, onako kako je to oblikovao Paul de Man u članku “Return to Philology“ (Povratak filologiji).

Dva članka poljskih kroatista, Krystyne Pieniążek Marković i Leszeka Małczaka, upozoravaju na svojevrstan zazor od regionalizma i teme perifernosti u hrvatskoj filologiji. U članku pod nazivom “Hrvatski problem s regionalizmom” Krystyna Pieniążek Marković kroz termine povezane s regionalnom naracijom: geopoetika, regiopoetika, lokalnost, glocalnost, zavičajnost, pograničje i dr. podsjeća na neizbježnost regionalne perspektive u pristupu određenim razdobljima te pokušava odgovoriti na pitanje zašto regionalizam može biti nepoćudna metodologija. Novi regionalizam ovdje ne označava provincijalnost i perifernost, već se pojavljuje kao inovativan i kritički potencijal palimpsestnih regija u njihovoj relaciji s centrom. Leszek Małczak nudi pogled izvana na Mediteran u hrvatskoj književnosti i kulturi koje, u duhu postmodernizma, interpretira pomoću prostornih kategorija. U hrvatskoj književnosti i kulturnoj historiografiji kulturna semantika kategorije prostora i mjesta prisutna je oduvijek. Imajući u vidu tu činjenicu, Małczakov rad predstavlja ulogu Mediterana kao jedne od komponenata hrvatske kulture, prije svega s obzirom na njegovu prisutnost u književnosti. Mediterana se dotakla i Tea-Tereza Vidović Schreiber, ali u kontekstu tzv. vječno žive mediteranske satire. U svom radu donosi prikaz rubnih usmenoknjiževnih oblika zabilježenih u gradu Splitu i njegovoj okolini kroz upisane i ispisane grafite.

Među temama koje u prvom dijelu zbornika periferno vezuju uz politiku istaknut je rad Petra Stehlíka koji prati tranziciju koncepta jugoslavenstva od ideologije do subverzije u Hrvatskoj u 21. stoljeću. Pritom se fokusira na analizu diskursa triju hrvatskih povjesničara i novinara (Dragana Markovine, Viktora Ivančića i Vjekoslava Perice) koji jugoslavenstvu pokušavaju dati novi subverzivni smisao vrijednosne alternative dominantnom kulturnom modelu u Hrvatskoj. Promišljanju političkoga konteksta hrvatskih i srpskih odnosa u kulturi posvećen je članak Mirande Levanat-Peričić. U radu se značaj Mandićeve knjige *Romani krize* (1996.) pokušava sagledati iz aspekta polemičkih diskursa koje je ta knjiga proizvela na periferiji hrvatskih devedesetih nakon što je objavljivanje knjige uz prigodnu promociju u Beogradu naišlo na oštre napade hrvatskih medija na njezina autora. Levanat-Peričić u ovom “slučaju“ analitički izdvaja nekoliko perifernih razina koje se pokušavaju nametnuti kao dominantne, počevši od samog diskursa književne kritike u odnosu prema

znanstvenim diskursima sve do “periferizacije” poredbenoga pristupa hrvatskomu i srpskomu romanu.

Ostali radovi u prvome poglavlju teorijski propituju odnose različitih poetika, dramskih, filmskih i romanesknih, u kontekstu njihovih političkih značenja. Lana Molvarec u članku “Periferno u globalnom? Hrvatske serije u odnosu na domicilnu i globalnu kulturu (*Novine i Uspjeh*)“ analizira politiku i poetiku spomenutih serija s posebnim naglaskom na reprezentaciji (perifernoga) prostora. Kroz analizu hrvatskih komedija druge polovine 17. stoljeća Ivana Mikulić istražuje suodnos dvaju rubnih fenomena u hrvatskoj znanosti o književnosti, a to su psovka i smijeh. Dramom u Hrvatskoj bavila se i Gabrijela Bionda koja u dvama suvremenim dramskim tekstovima, *Ono što nedostaje* Tomislava Zajeca i *Ja od jutra nisam stao* Une Vizek, istražuje kako se periferne teme homoseksualnosti i rodnoga identiteta ogledaju na jezičnome i stilskome planu uz pomoć teorije govornih činova i pozicije moći u razmjenama replika. U svojoj interpretaciji romana *Izvanbrodski dnevnik* Slobodana Novaka Andrea Milanko fokusira se na njegovu naratološku strukturu i književne postupke koji upućuju na autoreferencijalnost čime se tumačenje toga romana odmiče od učestalih i pojednostavljenih čitanja koja ga vezuju uz političku alegoriju.

Uz urednicu zbornika Mirandu Levnat-Peričić, u ovome bogatom katalogu istraživanja našlo se još pet zadarskih kroatista – Ana Vulelija s prilogom o feminističkom i spisateljskom angažmanu Adele Milčinović (“Feministički i spisateljski angažman Adele Milčinović na početku 20. stoljeća”), Kornelija Kuvač-Levačić s interpretacijom lirike Side Košutić (“Kršćanski mysticizam Side Košutić – na periferiji kanona nacionalne književnosti”), Denis Vekić i Vanda Babić s koautorskom studijom o graničarskome mentalitetu Dalmacije u usmenoj književnosti (“*Antemurale Christianitatis* hrvatske usmene književnosti: graničarski mentalitet Dalmacije kroz usmenu epsku pjesmu i kulturalno pamćenje o hrvatsko-osmanskim ratovima”) te za zadarsku sastavnicu hrvatske književnosti posebno značajan rad profesorice Zvezdane Rados o procesu integracije zadarske književnosti u središnju nacionalnu književnost od predromantizma do moderne. Preko paradigmatičkih književnika i časopisa koji su obilježili ključna razdoblja hrvatske i jezične homogenizacije, rad Zvezdane Rados predočava problematiku procesa uzajamnoga prožimanja, prihvaćanja i odbijanja, afirmacije i negacije jedne od važnijih periferija hrvatskoga književnog kanona – zadarske – i njegova nacionalnog središta, zagrebačke matice.

S pozicije periferije predstavljen je i niz autora, koji svojim opusom nisu periferni, ali tu poziciju donekle zauzimaju u odnosu na kanon pa tako Krešimir Bagić piše o lirskoj dikciji publicistike Josipa Severa, Đurđica Čilić o prvoj bosansko-hercegovačkoj pjesnikinji Anki Topić, Sanja Grakalić Plenković bavi se dvjema autobiografijama u

stihovima, nastalima iz pera hrvatskih modernista Ivane Brlić-Mažuranić i Vladimira Nazora dok se Marijana Terić bavi perifernim likovima u romanu *U registraturi* Ante Kovačića. Kajkavska književnost zastupljena je prilogima Lahorke Plejić Poje kroz prilog o kajkavskoj dopreporodnoj svjetovnoj lirici te Kristine Jug koja analizira Zagorca kao lik periferije u kontekstu kajkavske dopreporodne svjetovne književnosti i hrvatskoga književnog kanona 20. stoljeća. O izboru otoka kao perifernoga mjesta života glavnoga lika u romanu *Mirisi, zlato i tamjan* Slobodana Novaka piše Andrijana Nikolić. Jelena Đorđević preispituje položaj Marije Jurić Zagorke u hrvatskoj književnosti, a Ivana Čagalj bavi se odabranim djelima Petra Gudelja. U članku o pjesništvu Stipana Bešlina iz Bačke Sanja Vulić istražuje položaj pjesništva šokačkih Hrvata dok Helena Stranjik postavlja pitanje je li književno stvaralaštvo manjina u Hrvatskoj dio hrvatske književnosti ili nije. Prilog posvećen mjestu koje usmena književnost ima u povijestima hrvatske književnosti donosi Nikola Sunara, a fenomen popularne kulture kao periferne, rubne pojave bavi se analiza stripa *Crni Popaj* Pavela Pilcha. Ovaj zbornik, koji obilježava važnu obljetnicu za hrvatsku filologiju u Poljskoj, prigodno zaključuje rad Tee Rogić Muse koja istražuje odnos središta i periferije u oblikovanju književnoga kanona na hrvatsko-poljskim književnopovijesnim primjerima.

Osim što okuplja vrijedne priloge koji odnos centra i periferije u kroatistici propituju interdisciplinarno, uključujući uz književnost i teme iz povijesti, politike, popularne kulture, zbornik donosi i kritičke osvrtne na dosadašnje filološke metode i pristupe otvarajući perspektive novim istraživanjima. Premda je nastao u suradnji šleske, zardarske i zagrebačke kroatistike kao rezultat prigodnoga okupljanja, otvarajući prostor za redefiniranje odnosa centra i periferije i unutar same kroatistike, ovaj zbornik potvrđuje da kroatistici na Šleskome sveučilištu zasigurno pripada središnje mjesto među inozemnim kroatistikama.

Valentina Mladen

O TANATOPOETICI POTANKO

Andrijana Kos Lajtman: *Poetski napon smrti (Od krika do tišine)*.

Zagreb: Naklada Ljevak, 2022. ISBN: 978-953-355-591-1

Književnica, književna znanstvenica i sveučilišna profesorica Andrijana Kos Lajtman podarila nam je novu znanstvenu knjigu naslova *Poetski napon smrti (Od krika do tišine)*. Sam naslov na prvi dojam sugerira knjigu eseja ili esejističku obradu neke odabrane predmetne građe, no to se njezinim sadržajem ne potvrđuje. Riječ je o znanstvenoj monografiji kojoj je krovna tema tanatopoetika, a obrađuje se tema smrti u pjesništvu dvaju hrvatskih klasika 20. stoljeća, Antuna Branka Šimića i Jure Kaštelana, i zapažena suvremenog bosanskohercegovačkog pjesnika Darka Cvijetića.

Izbor naslova koji čitatelja može navesti na književnu ili znanstvenu esejistiku uvjetovan je činjenicom da je Andrijana Kos Lajtman i književnica, tj. pjesnikinja. Autorica je već šest zbirki poezije (*Jutarnji laureat*, *Lunule*, *Teleidoskop*, *Stepenice za Stojanku K.*, *Zarazna zona* (u suautorstvu s Damirom Radićem), *Plava i smeđa knjiga*), tako da znanstvena i pjesnička osoba u njezinu slučaju bitno interferiraju. Osim u naslovu, smisao za lijepu riječ i čitanje pjesnika pjesničkim očima, a ne samo znanstvenim, karakteristika je ove knjige.

Kompozicija knjige pomno je izvedena. Svako je poglavlje sadržajno segmentirano u paragrafe, iznose se reference drugih autora, potanko elaboriraju u problematici poglavlja i sam se sadržaj idejno segmentira kako bi kohezivnost poglavlja kvalitetno funkcionirala. Autoričin predgovor upoznaje čitatelja s idejom za ovaj pozamašan znanstveni projekt, o njezinu nastanku, izvedbi i ostvarenju, te upućuje na rijeke i njihove pritoke istraživačkih rukavaca. Uvodni citat Rolanda Barthesa iz *Dnevnika korote* idejno se ucjepljuje na temu smrti, a posveta preminuloj pjesnikinji Ljubici Velan sadrži metafore *dvorište smrti* i *pukotine jezika koje se odupiru besmislu* kojima se pojavljuje već prepoznatljiva ideja da se smisao života postiže umjetničkim i drugim stvaranjem. Prva dva poglavlja (“Smrt kao antropološki fenomen”, “Poezija i smrt”) u znanstvenom su ekspozitoriju knjige teorijsko-metodološke naravi, a naredna su tri (“Poetika smrti Antuna Branka Šimića”, “Poetika smrti Jure Kaštelana”, “Poetika smrti Darka Cvijetića”) analitičko-eksplikativna. Posljednje poglavlje “Jezik smrti u dijalektici krika i tišine” zaokružuje temu i perspektivne je naravi te upućuje istraživače na daljnja promišljanja.

U teorijsko-metodološkim poglavljima autorica postavlja temu smrti u široki kontekstualni okvir (sociologije, filozofije, psihologije i antropologije [Davis, Kuljić, Katinić,

Walter, Morin], smrt i poeziju dovodi u vezu teorijom književnosti služeći se specifičnim pristupom filozofije književnosti (Blanchot, Božić Blanuša), a teorijsko-interpretativne temelje nalazi u filozofiji jezika (Witgenstein), kognitivnoj poetici (Tsur) i teorijskoj stilistici (Eliot, Kravar, Lemač). Takav složeni interdisciplinarni pristup nije sam sebi svrhom, već služi pomnom odčitavanju poetske strukture i njezinu osvjetljavanju iz različitih kutova kako bi sama teza bila potpunija, analitički fleksibilna, teorijski izgrađena i operativno primjenjiva. Naglašavam to jer se u današnje vrijeme često pribjegava teorijsko-metodološkom eklektizmu koji se ne prilagođava analiziranom tekstnom predlošku, već iskazuje svoju moć nad tekstom što ne dovodi do prikladnih interpretativnih zaključaka. U poglavljima se iznose teze o povijesti istraživanja smrti, antropološkom pristupu smrti u zapadnoj civilizaciji od srednjeg vijeka naovamo, društvenoj prihvatljivosti smrti i ljudskom odnosu prema smrti. Nakon inspirativnih i instruktivnih Blanchotovih teza o smrti kao prikazivanju neprikazivog, reprezentaciji kroz zajednički jezik koja negira ono singularno promjenom značenja, autorica Kos Lajtman poseže za Wittgensteinovim tezama o tome da poezija prije od znanstvenog promišljanja poseže za problematikom jezične nemogućnosti izricanja složenih emotivnih stanja, a tako i smrti i Turovim kognitivno-poetičkim modelima konvergentne i divergentne emocionalnosti. Iako sam kognitivnu poetiku pratio u tragovima, ovaj je pristup vrlo instruktivan u proučavanju poezije. On se fundira u proučavanju mišljenja, emocija i neizgovorivih iskustava, a polazi od teze da svakodnevni jezik imenuje stvarnost, dok ga poetski pokazuje. Polazeći od psihologijske razlike konvergentnog i divergentnog mišljenja, prenosi se na poetsku strukturu kao konvergentno i divergentno širenje emocija pri čemu emocionalni naboj pjesme ne proizlazi samo iz njezina semantičkog sloja, već i iz drugih postupaka i struktura. Konvergentnost prati pravilnije kompozicijske i semantičke strukture, divergentnost one nepravilnije. Iz njih proizlaze različite emocionalne rezonancije i stupanj energije u pjesmi. Funkcionalno-analitički okvir počiva na tezi da je književnumjetnički stil zatvoren sustav sebi svojstvenih relacija (teza koja je već dugo prihvaćena u funkcionalnoj stilistici), Eliotovim tezama o personalnosti i impersonalnosti lirskog govora, Kravarovim tezama o pjesmi kao govornoj tvorevini izvedenoj iz strukturalističkih zasada Karla Bühlera i Romana Jakobsona i Lemčevim tezama o analitičkim parametrima ispovjednog poetskog diskurza i temeljnim tipovima poetskog metadiskurza izvedenog iz složene konceptualizacije semantike, stilistike i semiotike poetskog teksta.

Analitičko-eksplikativna poglavlja donose detaljne raščlambe tanatopoetike navedenih pjesnika. One se izvode eksplikacijom kritičkih dionica drugih autora koji su se očitovali o njima, semantičkim i formativnim modelima smrti. Semantički i formativni modeli u analitičkoj su ravnoteži što je sjajno znanstveno postignuto. Pojedno-

stavljeno gledano, riječ je o odnosu značenja (sadržaja) i forme (kompozicije, stila), no kako je forma pregrub i nedostatan termin, možemo navedene elemente trijadno relacionirati kao *sadržaj: kompoziciju: stil*. Semantički model ili, ako slijedimo zaslade strukturalne poetike Jurija Lotmana, intratektni semantički sloj neke pjesme, obuhvaćao bi sadržajnu analizu motiva smrti. No, kako je analiza počesto neodvojiva od interpretacije (poglavito u pjesništvu zbog značenjske mnogostrukosti metafore), mislim da bi prikladniji termin bio *sadržajni supstrat* koji bi se u izvedbi obogatio nekim interpretativnim uvidom i tako jasnije usmjerio semantičko-poetičku relaciju prema opusu autora.

U analizi tanatopoetike Antuna Branka Šimića iznjedreno je dvanaest semantičkih modela. Iznijet ću naziv i kratku analitičku natuknicu svakog. Model *Smrt kao neminovnost* sadržajno i stilski obrađuje samoću bolesničke sobe, *Smrt kao zov: hodanje po mjesecini* evocira smrt, *Smrt kao povratak (Stapanje s vodom)* govori o dodiru svijeta mrtvih i svijeta živih kroz ideju cirkularnosti, *Smrt kao trajan proces (Pad u bezdan)* najdublje je uronjen u metafizičke paradigme, *Smrt kao put Bogu/Svjetlu (Zemlja – kratki izlet)* ističe religijske konotacije i čitatelju donosi vjeru, *Smrt kao antropomorfizam/alegorija (Kraj ljubavi: početak smrti)* daje entitetu smrti jak metaforičko-alegorijski naboj, *Smrt kao rasap tijela: Krik usmjeren Bogu* ističe zagonetnost, *Smrt siromaha: Polako iščeznuće* ističe empatiju prema siromasima, *Smrt kao biblijski događaj* prenosi temu smrti u biblijski lik ili evocira biblijsku situaciju, *Smrt kao integralni dio pojedinca: Život u lešu* donosi ideju o životu i smrti na istoj ontološkoj osi, *Smrt u vrućini: Smrtno sunce* resemantizira simbol sunca iz vitalističkog u tanatički simbol i *Smrt kao trenutni događaj: Užas smrti* dotiče aktualnost pjesničkog subjekta. S obzirom na mnoštvo različitih interpretativnih kodova u kojima se interpretiraju egzemplarne pjesme nedostaje jednoznačnosti u definiranju i organizaciji. Parametri su mogli biti idejnotematski, stilski i antropološki sloj pjesničkog značenja kao jedinstveni i njima izvedeni modeli. U formativnim modelima (idejna razrada preuzeta od Romana Ingardena) tanatopoetika je zahvaćena grafostrukturom, fonostrukturuom i sintaktostrukturom. Grafostruktura je najviše u vezi s poetikom i u njezinu opisu postoji snažna sinergija svojstvenih metatekstova (Šimićevih eseja i kritika drugih autora) i pjesama, u fonostrukturi prisutne su dubinske aliteracije i ekspresivni ritam koji služi usklađivanju sadržajnih i oblikovnih elemenata, a sintaktostruktura zahvaća ravnotežu fonostrukture i semantičko-emocijske strukture iskaza, simbolički napon ekspresivnih leksema koji je individualno i kontekstualno uvjetovan, te nizanje epiteta, personificiranje i začudnu metaforiku pri čemu je epitetsko nizanje generirano iz simultanizma i ekspresivnosti poetske slike. Poezija A. B. Šimića proglašava se poezijom *visokog emotivnog napona, a jezik smrti jezikom krika*.

Tanatopoetika Jure Kaštelana predstavljena je književnopovijesnim pregledom njegova opusa i poetike, opisom deset semantičkih modela i prikadnim formativnim modelima. U opisu semantičkih modela autorica mahom analizira sadržaj i stil, a ponegdje daje i opis atmosfere ili izvanknjiževne zbilje u pjesmi. Ispisat ću sve navedene modele kako bismo osvijestili sadržajnu slojevitost: *Smrt kao predosjećaj*, *Smrt kao sjećanje*, *Smrt kao bolest*, *Smrt kao sestra ljubavi*, *Smrt mladosti u ratu*, *Smrt kao zločin*, *Smrt kao nepredvidiv splet okolnosti*, *Smrt kao susret*, *Smrt kao uspomena*, *Smrt u plavom*. Formativni modeli zasnovani su na grafostrukтури i fonostrukturi (o čemu je pisao i Branko Vuletić), metaforičnosti i simboli, vezi sa srpskim nadrealizmom i ekspresivnom leksiku. Od fonostrukturalnih značajki istaknute su asonanca i aliteracija, etimološke figure, homofonska ponavljanja i rima, a od metaforičnosti i simbolike epanaleptički nizovi sintagmatskih metafora i slikovite guste poetske metafore. Kaštelanova je poezija proglašena poezijom *ustrajnog niveliranja govornog emotivnog napona; pomirenjem krika i tišine*.

Cvijetićeve tanatopoetika ponešto je drukčije obrađena jer se radi o suvremenom autoru koji izrasta iz avangardne tradicije. Pojam semantičkog modela zamjenjuje se pojmom motivske mikrocjeline, smrt se sinegdohizira ranom kao proživnim bodom i proglašava lebdećim označiteljem (opaska zbog možebitnog prijevoda; *klizeći označitelj* (u prijevodima Lacana) ili *plutajući označitelj* (u prijevodima Deborda)). Motivske mikrocjeline zasnovane su na analizi i interpretaciji sadržaja pjesama. To su *Ratna stvarnost: krvava i okrutna smrt* (jezivim slikama pokušava se afirmirati dehumanizirana slika svijeta), *Postratna stvarnost: Arheologija masovnih grobnica* (masovna grobnica kao temeljna figura), *Teška bolest: Krhkost tijela i rasipanje smisla* (bolest, egzistencija i apsurd kao dominante, religijski motivski inventar, subverzivna dimenzija poetskog iskaza), *Životinjska smrt (Princip analogije)* – analogija stradavanja ljudi i životinja, *Dječje smrti* (razumska nedohvatljivost života i smrti), *Bizarna stradanja (Groteskno lice smrti)* – groteska kao dominantna u prikazu smrti), *Samoubojstvo: Odsutnost tumačenja* (dokumentarističko kazivanje u metaforičkoj strukturi iskaza), *Iterativna smrt* (ciklička izmjena života i smrti). Formativni modeli odnose se na referencijalni sloj, grafostrukтуру, fonostrukturu i sintaktostrukтуру pjesničkih uradaka. Referencijalni sloj sadrži ulomke svakodnevnog jezika, bogatstvo neologizama, leksičkih i fonemskih igara, alogizama i snažnih metafora, grafostruktura vizualnu simboliku, dok su u fonostrukturu i sintaktostrukтуру ubrojani neologizmi, usporedbe i personifikacije, groteska, egzistencijalni apsurd, nonsense strukture, živopisne slike, jezične slike i infantilizam. S obzirom na to da ti elementi pripadaju raznim razinama poetske strukture, trebalo je uvesti i stilostrukтуру i leksostrukтуру.

U zaključnom poglavlju govori se o nemogućnosti jezičnog izražavanja transcendentnog, nedokučivog, nonsensnog ili psihološki prezahtjevnog. Kako smrt oscilira između krika i tišine, Šimićeva sintaksa krika, Kaštelanovo niveliranje krika i tišine i Cvijetićeve tišina kao mjesto začudnosti i spoznajno-emocionalnog šoka tri su modusa diskurzivizacije smrti.

Uz sitne zamjedbe glede nekih istraživačkih dijelova i formalne nedostatnosti ponekog naziva, ovu monografiju krasi karakteristike visoko sofisticiranog znanstvenog diskurza koji nije sapet dogmatizmom i nepronichnošću, već je gibljiv tekst u kojem se složena znanstvena argumentacija katkad olakša kritičkim i interpretativnim dionicama koje ne prelaze u pasatističku ili impresionističku matricu, već kao takve funkcioniraju kao integralni dio znanstvenog teksta. Kos Lajtmaničin znanstveni diskurz akribičan je, pouzdan, točan i dostupan široj čitateljskoj publici od znanstvene i stručne javnosti. Osim što smo dobili nadopunu teze o Šimićevoj tematizaciji smrti (ona je uglavnom biologističko-materijalistički interpretirana (Milanja) kroz širinu idejnotematskih reprezentacija, novum su osvještano napisane tanatopoetike Jure Kaštelana i Darka Cvijetića. S obzirom na današnju okrenutost studiju kulture i književnosti kao kulture u gomili raznovrsnih poststrukturalistički i ekokritički orijentiranih pristupa, u ovoj smo knjizi vraćeni tekstu i njegovim složenim relacijama. S obzirom na minucioznost i prodornost izvedbe, autorici možemo čestitati, a monografiju proglasiti jednim od većih doprinosa teorijskom studiju pjesništva na suvremenoj hrvatskoj i regionalnoj sceni.

Tin Lemac

